

Αναδρομή

καιρομό των αρχαίων επιπλών με τις σύγχρονες απαιτήσεις. Την περίοδο αυτή της ρομαντικής αναβίωσης των κλασικών προτύπων ζάνασμανίζεται η δημιουργήση ελληνική καρέκλα δηλ., ο «κλισιού», που παραλλάγη της είναι η καρέκλα «Trafalgar». Η διαφορά της ελληνικής τέχνης με εκείνη του 19ου αιώνα είναι ότι η τελευταία αντιμετωπίζει οπικά την κλασικότητα και οικειοποιείται μερικές από τις αρετές της.

Εξ αλλού στην Αυστρία και Γερμανία διαμορφώνεται με τα έπιπλα «Biedermeier» μια άλλη έκφραση, αμάλγαμα του λιτού κλασικού προτύπου και του φορματένου σε διάκοσμο στυλ emprise. Τα «Biedermeier» αποτελούν το σύμβολο της σποτικής ζωής του 19ου αιώνα και είναι οι πρόγονοι της σύγχρονης αντιλήψης στο σχεδιασμό. Εκφράζουν την ανάγκη της αισιούς τάξης για ποιο σεμνά, μικρότερα σε διαστάσεις λειτουργικά έπιπλα.

Στο 19ο αιώνα μαζί με την αναβίωση της ποικιλίας των ρυθμών εμφανίζονται και δύο παράλληλοι δρόμοι με πολλές διακλαδώσεις. Ο ένας είναι η τεχνική προόδου, οι νέοι τρόποι εργασίας, τα νέα υλικά, οι νέες μέθοδοι παραγωγής, που τελικά οδήγησαν από τη βιοτεχνία στη βιομηχανία. Ο άλλος είναι το κίνημα της καλλιτεχνικής ποιότητας και της κοινωνικής ισοτήτας του μεταρρυθμιστή Ούλιαν Μόρις. Αυτοί οι δύο, παράλληλοι με τις διακλαδώσεις τους, έθεσαν τις αρχές του σχεδιασμού που εκφράστηκαν από ομάδες σαν τη Γερμανική Werkbank της οποίας τις ίδεες εξάπλωσε σ' όλον τον κόσμο το Bauhaus. Η κεντρική φιλοσοφία των αρχών αυτών του σχεδιασμού του 20ου αιώνα είναι η επαναφορά του ανθρώπου στο κέντρο των πραγμάτων.

The Impact of the Greek Furniture Design on European Furniture Until the End of the Nineteenth Century.

R. Ioannidi

The fecundating sperm of Greek art is distinct in every phase of the evolution of the universal art. The values and principles of Greek art are present in the entire spectrum of European artistic creation and either prevailing or subtle they are expressed through the social structure of each civilization.

Furniture is a barometer, very sensitive to the financial, social and cultural changes.

Only a few pieces of furniture have survived from ancient Greece, there-

Βιβλιογραφία

1. PHYLLIS B. DOURS: «Ιστορία του Επίπλου στη Δύση». Αθήνα 1983
2. KARL MANG: «History of Modern Furniture». Great Britain, 1979.
3. ARNOLD HAUSER: «Κοινωνική Ιστορία της Τέχνης». Τόμοι 1.2.3.4, Αθήνα 1980.
4. LOUIS REAU: «Παγκόσμια Εικονογραφημένη Ιστορία της Τέχνης». Τόμος Β.
5. NORBERT LYNTON: «Παγκόσμια Ιστορία της Τέχνης». Ο Σύγχρονος Κόσμος. Αθήνα 1967.
6. MICHAEL KITSON: «Παγκόσμια Ιστορία της Τέχνης». Η Εποχή του Μπαρόκ. Αθήνα 1977.

fore most of our knowledge of the subject derives from their representation on pottery.

The careful study of these handmade, everyday objects, which have been designed to serve perfectly the human needs, reveals the eternal values of their art.

The furniture of Romans, compared to those of ancient Greeks, are lighter and blunter in form and as a result they appear deprived of volume and structural stability.

During the Renaissance, furniture are designed according to the classical ratio of proportions, with a firm flow of form and an elegant curvature, resembling to those of the ancient Greek creators, and with such a smart combination of the parts as to form a harmonious whole.

The Baroque furniture are a vehicle of the classicizing tendency, which expresses the special social and political circumstances pertaining to that period.

During the eighteenth century the pursuit of classical prototypes is also apparent in furniture designing.

The «Luis XIV» and «Adam» style furniture, in France and England respectively, also led the rest of Europe to neo-classicism.

Neo-classicism, in the Napoleon style «Empire», served propaganda efforts and demonstrated the prestige of the new regime. The difference between Greek art and the art of the nineteenth century is that the latter approaches classical art visually and appropriates some of its virtues and values.

The varying, revived style of the nineteenth century is greatly affected by two new factors: the development of technology and the social movement of the reformist William Morris. The combination of these factors lay the foundations for the design principles of the twentieth century. The philosophy of these principles is targeting to the revival of the anthropocentric ideal in art,

1. Πήλινο ειδώλιο καθιστού άνδρα. Νεολιθική περίοδος, Σέρελο. Τα εμπρός πόδια του καθίσματος ταυτίζονται με του ανθρώπου.

Στον ελλαδικό χώρο, την πορεία του ανθρώπου και την πρωτοεμφάνιση του μελέτα ασταμάτητα η ντόπια και διεθνής αρχαιολογία. Η περίοδος 7000/6000 π.Χ. περιονίζει 150 π.Χ. ήτοι νεολιθική εποχή έως και ελληνιστική εποχή είναι τα χρονολογικά όρια της έρευνας μας αναφορικά με το έπιπλο στον ελλαδικό χώρο. Το έπιπλο – αντικείμενον των τόπες και νυν εφαρμοσμένων τεχνών – δεν έχει μελετηθεί, δυστυχώς, σε βάθος όπως οι άλλες μορφές τέχνης (αγγειοπλαστική, ζωγραφική, γλυπτική, αρχετεκτονική). Επιπλέον από τη μακρά χρονική περίοδο αυτή υπάρχουν ελάχιστα, όμως η προσέγγιση του θέματος θα γίνεται με τη βοήθεια της διδαγμογραφίας, με την έρευνα στην ζωγραφική, γλυπτική, αγγειοπλαστική, σφραγιδογλυπτική, νομισματική, ποίηση και πεζογραφία, που αποτελούν και τις βασικές πηγές πληροφόρησης για το έπιπλο.

Βασική θεώρηση είναι ότι οι καλλιτέχνες που ζωγραφίσανε, σμιλέψανε ή αναφέρανε για το έπιπλο είχαν:

- α) πριτογενή επαφή,
  - β) ακούσματα
  - γ) αναφορές από κείμενα.
- Για να διευκολυνθεί τη παρακάτω διαίρεση των περιόδων.
- Προϊστορική περίοδο
- 1) νεολιθική εποχή 7000/6000 - 2800 π.Χ. περίου.
  - 2) Πρωτομινωϊκή, πρωτοκυκλαδική, πρω-

στο ελληνικό έπιπλο (7.000 - 150 π.Χ.)

2. Λιθίνη χαρακτή πυξίδα της πρωτοκυκλαδικής περιόδου. Στις πυξίδες φυλάγαν κοσμήματα ή χρώματα.

3. Ο «Αρπιστής» της Κέρου. Πρωτοκυκλαδική περιόδος.

το αντικείμενο έρευνα στα χρονολογικά πλαισια που προσανθίζονται, με παραλλήλη αξιολόγηση των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και καλλιτεχνικών διακυμάνσεων.

ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: Στην Ελλάδα η νεολιθική εποχή, αφετηρία έχει περίπου την 7η-6η χιλιετία προ Χριστού και τέλος την εποχή του χαλκού, που με γύμνωμα τα ανασκαφικά δεδομένα διαιρείται στην αρχαιότερη (προκεραμεική) και την νεότερη (ώριμη ή μεσή).

Στα χρονολογικά αυτά όρια ο ανθρώπος μεταπέδω από τις θρησκευτικές στις γεωργικές δραστηριότητες και μεθόδικα οργανώνει ταν κοινωνικό του διό. Εκτός από την γεωργία (καλλιέργεια, αξιοποίηση αποδικτικών καρπών και την κτηνοτροφία-άλεια); ο νεολιθικός ανθρώπος οργανώνεται σε κοινωνικά συνόλα με κύταρη την οικογένεια και με μόνιμη κατοικία¹.

Στους θεσσαλικούς νεολιθικούς οικισμούς του Σεσκλού (5500-4900 π.Χ.) και του Διμήνου (4900-3200) αναγνωρίζονται από τον Χ. Γεωντά κατοικίες αι μονοκύρης καλύψεως με εστία στο κέντρο τους; Β) τύπος «μεγάρου»² με πρόσοδο, δωμάτιο και θάλαμο, τύπος που συναντάμε αργότερα στις μυκηναϊκές κατασκευές. Με κέντρο την οικιακή λατρεία, πολλά ειδώλια συνδύονται ανθρωπίνες μορφές με άπτηλα. Επάνω σημαντική θέση μεταδίνει των ειδωλίων κατέχουν οι ένθρωπες φιγούρες (εικ. 1) τριπόδων ή τετράποδων τραπέζων. Επικρατέστερα ωλική για την κατασκευή των επιτύλων θα πρέπει να ήταν το έύλον και η πέτρα μια και είχανε τη δυνατότητα να τα επελέγουνται με έργαλεια από πυριτόλιθο και οινονό (οξειδες ομίλες κ.α.). Δεν γνωρίζουμε αν η μορφή των παραπόνων επιτύλων ήταν αποτέλεσμα επενδειασμού και μορφοποίησης από τον νεολιθικό ανθρώπο ή εάν τα έπιπλα ήταν συνθέσεις από υλικά οπως τα έδωσε η φυσι π.χ. κυρτό κλαδί και κορμοί δέντρων. Και οι δύο εικασίες είναι πιθανές μα και υπήρχε ο παραγόντας δημιουργία διοτή ήδη μορφοποίουν τον ήμιλο και την πέτρα, ψηλανε ψηφαράτα, έπλεκαν καλύβια και διακομισμούν μάλιστα τα προϊόντα τους αυτά. Η Κρήτη και τα ανατολικά νησιά του Αιγαίου υπέρβαν τα κέντρα για τη μετάδοση ιδεών, εμπνευσεών, τεχνολογίας, από την Ανατολή και την Αίγυπτο.

Στον κρητικό νεολιθικό οικισμό (πρωτομυκαϊκός ή χιλιετία περίπου) στα νότια της κεντρικής αυλής του ανοικτούρου της Κνωσού βρέθηκαν μεταξύ των όλων χάλκινος πλεκτούς και λιθίνια αιγυπτιακά αγγεία που αποτελούν και μαρτυρίες για την επικοινωνία των Κρητών με την ανατολή και την Αίγυπτο. Τα πλοία ανοικτής θαλασσής συντελούν στην εξέλιξη του πολιτισμού που οδηγεί από τη νεολιθική στην εποχή του χαλκού. Ακόμη υπάρχει επικοινωνία με την ηπειρωτική Ελλάδα³.

Την περίοδο αυτή κατασκευάζονται κατοικίες με πολλά δωμάτια και ορόφους καθώς και μεγάλα ανάκτορα. Στους χώρους αυτούς οι μορφές των επιτύλων είναι πιο συνθέτες;

Στην οικία των κεράμων, στη Λέρνα Αργολίδας υπάρχουν βραντιά η πεζούλια κατά μήκος των τοίχων των δωματίων που πιβάνων ότι χρησιμεύουν ως καθίσματα. Είναι ακί-

Πλάτων Αλεξίου

Μελετητής εσωτερικών χώρων και διοικητικών προϊόντων-επίπλων.

Τομηκηναϊκή ή εποχή του χαλκού 2800-1600 π.Χ. περίπου.

3) Μυκηναϊκή ή Υστεροελλαδική εποχή 1600-1100 π.Χ.

Ιστορική περίοδος

1) Εποχή του οιδήρου ή γεωμετρική 1100-700 π.Χ.

2) Αρχαική εποχή 700-460 π.Χ.

3) Κλασική εποχή 460-330 π.Χ.

4) Ελληνιστική εποχή ή Αλεξανδρινή 330-150 π.Χ.

Αναλύοντας τη χρήση του επιπλού, το εντάσσουμε στις πιο κάτω κατηγορίες.

1) εσωτερικού ή εξωτερικού χώρου.

2) κινητή ή ακίνητη κατασκευή:

Ανέβριστα με τα παραπάνω, είναι δυνατόν να ομαδοποιηθεί:

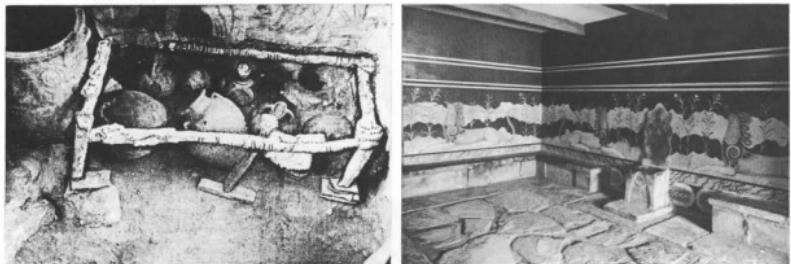
α) στις κατασκευές που υποβαστάζουν το ανθρώπινο σώμα π.χ. καθίσματα, κρεβάτια.

β) στις κατασκευές με κύριο χρηστικό μέρος την επιπλέον π.χ. τραπέζα

γ) στις κατασκευές αποθήκευσης π.χ. καροστίνες, κασσόλες, ερμάρια.

δ) στις μικροπόταλα ή διακομητικές κατασκευές π.χ. λύχνοστάτες, αναλόγια.

Οι παραπάνω κατασκευές αποτελούν και

4. Κάτινη του δωματίου «των κρίνων». Από τις ανασκαφές της Θήρας.
5. Αιθουσα του θρόνου της Κνωσού, λίθινος θρόνος με συμπαγή βάση.

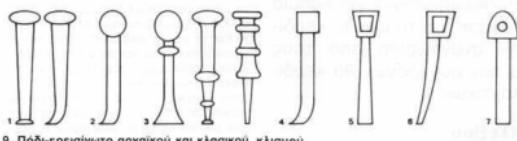
6. Μυκηναικό πήλινο ομοιώματα καβίσματος με τρία πόδια.

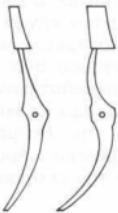
7. Νόμισμα των Ηλείων με παρόσταση ἐνθρόνου Δια. Ο θρόνος έχει ορθογωνικά πόδια.

8. Ανάγλυφο από τη Σπάρτη, του 5ου αι. π.Χ. Ο θρόνος συνδέει πόδια τορνευτά και ζωόμορφα. Το ερεισίχερο είναι και αυτό ζωόμορφο. Ένω την κορυφή του ερεισίνωντος κομμεί ανθέμιο.

9. Ποδι-ερεισίνωντο αρχαϊκού και κλασικού κλιομού.

10. Τύποι ποδιών διφρών.

11. Ανάκλιντρο με τραπέζη από κάτω.

12. Ανάκλιντρο με συνδυασμό τορνευτών και κυρτών ποδιών ορθογωνικής διατομής.

13. Μήμος πάνω σε τραπέζη, ο θεατής κάθεται σε κλιμάκιο.

νήτες (σταθερές) κατασκευές, μέρος της δόμησης του κτιρίου.

Στη φάση Πήλος-Λακκούδες ανήκουν οι κυλινδρικές και σφαιρικές καστείνες (πυλίδες) με διακόμηση ψαροκόκαλου ή απείρες και με κυλινδρικές απολήγες (εικ. 2). Ο αριστοτής της Κέρου (εικ. 3) ανήκει στον πολιτισμό Κέρου-Σύρου που τοποθετείται μεταξύ 2800-2200 π.Χ. Ο καλλιτέχνης των μαρμάρων αυτών είναι θεός του αποδίδει το θέμα του -τρισδιάστατα-. Η καρέκλα του αριστοτή μορφολογία μπορεί να αναβλέψει σε δύο μέρη: στο οριανή (καθίσμα) και στην προσκοπλογέντη σε αυτό πλατή. Στο οριανή αναγνωρίζονται πολλές μορφολογίες συναφείς με τους διφρούς (σκανία) της Αγίουπος από οποιον πιθανότατα προήλθε και η μητεντήση. Η μορφή του ερεισινώτου³ αποτελεί καθόρα ντόπια δημητιαργία – μοναδική στο χώρο.

Στη Θήρα (Σαντορίνη), ο θαυμαστός πολιτισμός καταστρέφεται από τη μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου το 1500 π.Χ. περίπου⁴. Οι ερείσεις του καθηγήτη Στ. Μαρινούτο⁵, εδέρε, εφέρουν στο φως, μεταξύ των άλλων, εργασίμων, και επίπλω από το δωμάτιο των «κρίνων». Αναγνωρίστηκαν μια κλίνη, ένας σκύπανος (σκανία) και δύο τραπέζια προπροφορίας.

Το έλινο κρεβάτι μετα την έκρηξη καλυφθήκε από τέφρα και με την υψηλή θερμοκρασία το αιώνιο του αποσυντεθήκε. Έτσι, η τέφρα λειτούργησε για καλούπια μέσα στο οποίο ο αρχαιολόγος έχουν γύψη αποτυπωνώντας τη μορφή του (εκμαλεγμό). Η λίθινη (εικ. 4) είναι ολόκληρη. Αποτελείται από τεύχεα πόδια και δύο κατά μήκος και δύο κατά πλάτος τραβέρσες με πιθανή σύνθετη τη μεμφανή μόρφωση. Στο πλαισίο αυτού, με την βοήθεια λεπτού σχινού στρεπερώντας το «στρώμα» από δέρμα ή χοντρό υφάσμα. Το μήκος της κλίνης δεν υπερβαίνει τα 160 εκ. ενώ το πλάτος είναι 68 εκ. και το ύψος 36 εκ⁷.

Οι σκύπανοι έχει απλή μορφή, παρόμοιοι με αυτήν των κυκλαδίτικων γλυπτών με διαστάσεις 42 x 28 εκ. και ύψος 38 εκ. Τα τραπέζια προφορίων δεν είναι κατασκευασμένα από τηλό, όπως συντίθεται, αλλά από κονιάκια λιγναριφάτικο και έχουν τρία ποδιά. Το πρώτο τραπέζιο είχε ύψος 10 εκ. περίπου. Το ζεύχος τους είναι στολισμένο με κοκκίνη κυανιτική διακόμηση, το λεγόμενο «κωφόν κύμα»- (απλό κύμα). Το δεύτερο είναι διπλάσιο σε ύψος και τα ποδιά του είναι διαδομένα κάθετα με δελφίνια κόκκινου, μπλε, κιτρίνου και μαρουσίου που περιβλέπονται από βαθαίσια διάλογη.

Στα κρητικά ανακτόρα που ίχτιστηκαν την εποχή της ιαλοκαρπίας αναγνωριστικά ποικιλά έπιπλα. Ανάκτορο Κνωσού, υπάρχουν: σε διάφορους χώρους δευτερεύουσσου σημασίας, αναπαυτικά θρανία. Το θεωρεί του «βεάτρου» είναι πυργοειδής κατασκευή με επικεντρό το θρόνο του βασιλέως.

Ερμάρια για την αποθήκευση (οικιακών) σκευών. Στην αίθουσα του θρόνου, γύρω από αυτόν (εικ. 5) λίθινα θρανία για τους αυλίκους (.) ενώ στα βαθός υπάρχει τραπέζα που δεσχόταν τα ιερά ειδώλια κατά τη διάρκεια μωσαϊκών τελετουργιών. Ο θρόνος του βασιλέως - αρχιερέως αποτελεί αντίγραφο έλινου θρόνου από γυψολιθο-

κο αλάθαστρα. Το καθίσμα και το ερεισινώτο φανερώνουν οριζόμενες μορφολογικές συνάφειες με την καρέκλα του αριστοτή έχει το κυρτό στοιχείο στην πλαϊνή όψη ενώ ο θρόνος στην εμπρόσθια με εγχάρακτη διακόμηση που συνοδεύει τις κομπυλίες. Το ερεισινώτο είναι συμπαγές, καθ' όχι διατρήτη οπώς του αριστοτή, ίσως σε αντιστοιχό ξύλινο θρόνο να ήταν διατρήτη. Η λίθινη θάνatos είναι συμπαγής, ένας οι αντιστοιχή στην ιερή Ιώνης να ήταν διατρήτης με πιθανή συνδεσμολογία το μόρφο και χρηστό μηχανισμών μεσών στην έλινη καρύδα και φήνες. Ο θρόνος δεν έχει ερεισιχέρα και είναι τοποθετήσας σε χαρόπλιτο βάθρο που λειτουργεί και σαν υποστούν. Για το κυρωτεδίς στοιχείο του ερεισινώτου για το αντιστοχό εικονογραφήμενο στον τοίχο «κυρών κύμα» και σι επιπρόσια παραπέμπουν αγνωστά. Πιθανή πηγή εμπνευσής να ήταν η βάλανος μια και οι Κρήτες ήταν βαλασσοκάρτες. Οι κατασκευαστές του θρόνου ήταν γνωστές της ανατολικής απόνθιστης ομάδας του ανθρώπινης - εργονομικού αποδελτούντων οι αναδίπτες και το «οικαδόνιο» πάνω μέρος του καθίσματος για καλύτερη φιλοξενία των γλυπτών. Ανάκτορο Φαιστού:

αναγνωρίστηκαν θρανία για την αποθήση των τελετουργικών ειδώλων. Ανάκτορο Μαλίου:

αναγνωρίστηκαν θράνοι στην κυρία αίθουσα, ειδική κυκλική κατασκευή θρανιού-συλλέκτη καρυών.

Ανάκτορο Ζάκρου (ανατολική Κρήτη): αναγνωρίστηκαν θρανία και κιτιάτρα ερμαρία στο μικρό ιερό.

Το τέλος της εποχής του χαλκού στον Ελλαδικό χώρο προσαναγγέλλει την αρχή της Μικναϊκής ή Υπερεσθελάδικής περιόδου. Η περίοδο αυτή για πρώτη φορά αναπτυσσόταν πολύτιμος στην οντοτητή με καθυστέρηση περίπου τριών αιώνων από την Κρήτη. Οι Αχαΐδες, οι κυρίοι των Μικνητών και της Τύρινθας, επινεύρησαν την μηνική τεχνή την οποία και επεξεργάσθηκαν συμφέρων με δύκα τους δεδομένων. Από τα ανασκόφες στης Μικναϊς, της Τύρινθας, την Πύλο, προκύπτουν στοιχεία για την αρχετοκτονή λιγναριφάκη και μαδιώνας που το έλινο χρώμα απομονώνται από τους Ευλυρίους (τεκτόνες) στην αικαδική και από τους αιτιόλουπούς (θρόνοποι). Παρουσιάζεται μεγάλη ανάπτυξη στην επεξεργασία του μεταλλουργικού χρώμου και καλώδιου (κόπτη, ελάσση, κοπή, καρφίωμα με πρωτίσια, αγυγόληπτη, εκκρύστη, χάραξ, κοκκιδική, ενθέβητη κ.α.). Επίσης κασσίνια της επιπλέοντος με διακόμηση στοιχεία: τους ροδάκες, ανθοκάλικες, σταυρούς, αστέρια, μαινάδροις καθώς και άλλες μορφές από τον φυτικό και ζωικό κόσμο. Από την περίοδο αυτή δεν διασωθήκαν επιπλέον αλλά τη μορφή τους μαρτυρούν λιγναριφές κ.α. αιτιόλουπες και ειδωλιά.

Σε παράσταση χρυσού δακτυλίου, ικάτως της Εβάνσης ικνεύονται -ιερή συναυματικής μεγάλης θεού και ενος νεαρού θεού. Ήδη καθέτας σε δρόμο χωρίς ερεισινώτο και ερεισιχέρα.

Σε παράσταση χρυσού δακτυλίου από την Τύρινθα παρατηρούμε την θέα να κερδεῖται σε θρόνο με ερεισινώτο χωρίς ερεισιχέρα και στηρίζει τα ποδιά της σε υποστού.

Ταφικά πηλίνα ευρήματα (εικ. 6) δίνουν σχήματα και αναλογίες κατασκευών.

Στο μυκηναϊκό «μέγαρο» που αποτελείται από τρία μέρη, τη στοά, τον προθάλαμο, και την αίθουσα του θρόνου με κυκλική εστία στη κέντρο, ο θρόνος του βασιλέως βρίσκεται στη μια πλεύρα. Στο ανάκτορο της Πύλου η αίθουσα του θρόνου έχει διαστάσεις 12.90 x 11.00 τ.μ. Υπαρχει κυκλική εστία στο κέντρο που περιβάλλεται από θεοειρές, κιόνες που υποστούσαν εναντίον Ερωτή, στο μέσο του δεξερού τοίχου, για την εισερχόμενο, υπήρχε ο διαύλοκος θρόνος πάνω χαμηλό βάθρο. Ολόγραμμα υπήρχαν τοιχογραφίες. Στο πάτωμα κυριαρχούν τα γεωμετρικά σχέδια με εφραίη τη ναυτουραλιστική παράσταση χτισμού εμποδίου εμπρός από τον θρόνο του βασι-

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: Το επιπλό της περιόδου 1100-150 π.Χ. βα εξετάσθε σαν μια ενότητα διοτή τους ίδιους τύπους επιπλών αναγνωρίζουμε σε όλους την Ελλαδικό χώρο – με καποεις εξελίξεις – καινοτομίες από περιόδο σε περιόδο.

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: Η εποχή του οιδήρου περί το 1100, συμφέρων με συγχρόνες μελέτες θέωρεται η αρχή των ιστορικών χρονών.

Στον χώρο των κατασκευών-επιπλών παραπέμπεται έξορος και υπάρχουν μαρτυρίες για πολύτικες κατασκευές. Στη μεταλλουργία ένα νέο μετάλλο – ο οιδήρος – κάνει την εμφάνισή του. Οι Ελλήνες μεταλλουργοί έχειριζόντουν το οιδήρο από τη σιδηροπαλλασσώματα, παρόλλητα παράγουν χάλιμα, τον οποίο μπορούν και ακληρύνουν με την εμβάση του πυρωμένου οιδήρου σε κρυανό νερό (Θραύσεις I-39-194). Συμφέρων με τον Ηραδότη (I.25) τέλη της περιόδου αυτής με αρχές της επομένης περίοδου ανακαλύψθηκε η μεθόδος της οιδηροκόλλησης με οιρητή λατήση από τον Γλαυκό τον Χειρό. Στην Ολυμπία δρέπήκαν τρίποδες από οιδήρο οι οποίοι εγχώρια πολλάπλη χρήση, ακόμη και καθίσμα. Πληροφορίες για τον δημόσιο και ιδιωτικό χώρο της εποχής αντλούμε από τα οιητικά έπη. Οι τυπικοί επιπλών αναπτύχθηκαν στην Τύρινθα, και σε μια περιπτώση (που έχει διασωθεί) ο νόμος κατασκευών, οι τρόποι κατασκευής τους ακόμη τα στρωματά.

ΑΡΧΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ: Είναι περιόδος πολέμων (Μεσονιακοί), σοβαρών κοινωνικών μεταρρυθμίσεων και αναπτυξή των τεχνών. Μεταξύ άλλων σημείωσαν την εμφάνιση του Δωρικού και Ιωνικού ρυθμού, την εξέλιξη της γεγονογραφίας με μελανόμορφα και ερυθρόμορφα αγγεία. Από τις λιγναριφικές παραστάσεις στα ογγεία αυτά αντλούνται και πολλές πληροφορίες για τα έπιπλα.

ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ: Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι η ανάπτυξη της πολεοδομίας, οικοδομής, γραμμάτων, τεχνών, και η εμφάνιση του κορινθιακού ρυθμού.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ ή ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ: Βασικό χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι οι πολέμου του Μ. Αλεξανδρού

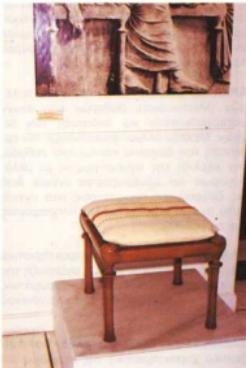

14. Κασέλα μεγάλου μεγέθους. Ο ξυλουργός την τελειώνει κάνοντας τρύπα με τρυπάνι.
Κασέλα μεσαίου μεγέθους.

15. Πάγκος του σανδαλοποιού, αυτός κόβει το δέρμα στα μέτρα του ποδιού ενός παιδιού..

16. Κλιομός, Διφροί, τραπέζια. Αντίγραφα αρχαίων επιπλών του Σαριδή-

και η εξάπλωση του Ελληνικού πολιτισμού στα βάθη της Ασίας, με παράλληλη επέδραση του πολιτισμού της Ασίας στην Ελλάδα.

ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΠΛΩΝ

Οι πολυμορφότερες κατασκευές επίπλων είναι αυτές που υποβαστάζουν το ανθρώπινο σώμα σε στιγμές ανάπτωσης και ύπνου: καθίσματα και κλίνες. Για τις πρώτες κατασκευές, στα έπιπλα του Ομηρού αναφέρονται οι λέξεις: θώκος, έδος, έδρη, δίφρος, θρόνος, κλισή, κλινήτηρ, κλίμος, σφέλας⁹.

Ανάλογα με τη μορφή και τη χρήση τους κατανέμονται σε τρεις κατηγορίες:

Θρόνος: Επιβλητικό, ογκώδες κάθισμα με ή χωρίς ερεισινώτο, συχνά χωρίς ερεισίχερα. Χρησιμοποιείται από θεούς, βασιλείς και ήρωες. Υλικά, τρόπος κατασκευής, ονόμα κατασκευαστών και προέλευση θρόνων αναφέρονται παρακάτω:

«τη βάσουν στη φωτιά κοντά στο τορνευτό θρόνο της, με αστήι και ελεφαντόδοντο απάνω στοιλούμενό, που το καμε ο Ικμάλιος, κι είκε ακαμήνι ενωμένο για να ακούμπα τα πόδια της και με προβία το στρουνού»¹⁰.

«Ο δε Κρίτας ως προς αυτά λέγει τα εξής: ο θρόνος ο Θεοσαλικός είναι το μαλακό το κάθισμα, παναπαύονται ευχάριστα τα μελά μας»¹¹, «οαν μητρικά μέσα, με έβδος σέ ένα θρόνο να καταν πανώριο, αργυροκάρφωτο, πούχε σκαμνί από κάτω»¹¹.

Ανάλογα με την μορφολογία τους οι θρόνοι ομαδοποιούνται σε:

- 1) θρόνους με τορνευτά πόδια
- 2) θρόνους με κυρτά πόδια
- 3) θρόνους με ορθογώνια πόδια (εικ. 7).
- 4) Αυτοί συνάντησαν στα πάνω μέρους του ποδιού φέρουν έλικες ινικού ρυθμού και ελλειψειδείς τομές προς το κάτω μέρος. Χαρακτηριστικό τους είναι ο πλούσιος διάκοσμος.
- 5) θρόνους με ψωμόφορα πόδια που συχνά διαγράφονται πάνω σε συμπαγή βάση. (εικ. 10)
- 6) θρόνους με ψωμόφορα πόδια και ερεισίχερα, με φυτικά διακοσμητικά στην κορυφή του ερεισινώτου (εικ. 8).

Κλιορός (εικ. 13). Είναι ανάλαφρο κάθισμα που προέρχεται από το θρόνο με τα κυρτά πόδια. Είχε κυρτό ερεισινώτο χωρίς ερεισίχερα. Χαρακτηρίζεται από την απόλυτη αρμονία που τον καθιστά ακόμη και σημερινό το πιο καλοσχεδιασμένα έπιπλα. Ρόκεται για καθερά ελληνική δημιουργία.

Ο αρχικός τύπος του κλιορού, έχει ήπια κύρτωση στο ερεισινώτο και

στα πόδια. Ο μεταγενέστερος (κλασική εποχή) με οξεία κύρτωση στο ερεισινώτο έχει έντονη κύρτωση και στα πόδια.

Εξετάζοντας την κατασκευή του κλιορού παρατηρούμε ότι αποτελείται από τέσσερα κυρτά πόδια που τα δύο πίσω προσεκτείνονται αποτελούντας τον σκελετό του ερεισινώτου. Στους πρώμους τύπους η κύρτωση είναι ήπια με το διεδυνημένη συνέχεια για το στέλεχος του ερεισινώτου. Στους μεταγενέστερους, η κύρτωση είναι έντονη και αλλάζει καθεύδνηση με τα πόδια προς το ερεισινώτο με αποτέλεσμα τη αιγμοειδή μορφή (εικ. 19).

Στους πρώμους τύπους το πάνω μέρος του ερεισινώτου γεγγυρώνεται με τραβέρσα ήπιας κύρτωσης. Στους μεταγενέστερους, η κύρτωση είναι εντονήτερη, επιπλέον ποτεβούτηση καθέτη ενδιάμεστη τραβέρσα μεταξύ των δύο αρχικών καθετών στολεχών του ερεισινώτου. Στη συνδεσμολογία παραπρατούνται τα κρυφά και εψηφή μόρα. Στις τέσσερις τραβέρσες που αποτελούν το κοίνωνα, σχοινί ή λωρίδες δέματος είναι πλεγμένες. Επανα τους ποτεβούτηση προαιρετικά μαζίλαρι. Καμια φορά στο κλιορό των γυναικών καλύπτεται με πέπλο.

Διφρός (σκανινή): Είναι κάθισμα χωρίς ερεισινώτο και εχρηματοποιείται κυρίως από τον λαό. Άλλοτε είναι σταθερή κατασκευή και αλλοτε πτυσσόμενη. Τον διφρό μετεφέρουν οι δύολι για τις εκτός της οικίας δραστηριότητες των κυρίων τους. Το έλιο είναι το βασικό υλικό κατασκευής, σπανία δε το χυτό μετάλλου. Τα διφρά, ως σταθερή κατασκευή, παρουσιάζουν πολλές μορφολογικές παραλλαγές στα πόδια ενώ το κάθισμα παραμένει ορθογώνιο. Με γνωμόνα την μορφολογία των ποδιών ομαδοποιούνται σε (εικ. 10):

- 1) απλά τορνευτά, με σφαιροειδή κεφαλή και σταδιακή κύρτωση από το μέσον και κάτω. (10.2)
- 2) συνθέτει τορνευτά (10.3)
- 4) ορθογωνικής διατομής με τετραγωνική κεφαλή και ήπια κύρτωση. (10.4)
- 5) κωνικά τετράπλευρα με τη βάση του κώνου στα ώμα μέρους. Ο τάκος στην κεφαλή ακολουθεί τις χαράξεις του κώνου. (10.5)
- 7) Κωνικά με κυρτά πόδια. (13.6)
- 7) Ορθογωνικής διατομής με κεφαλή για μοισαϊκή. (10.7)
- 8) κυλινδρικής διατομής (σε διάταξη X) με κεφαλή ένα δισκο από ομόκεντρους κύκλους και απόληξη πό-

δια λεονταριού στραμμένα προς τα μέσα. Ο διφρος είναι κατασκευασμένος από χυτό μέταλλο (ορείχαλκο) και το κάθισμα είναι ξύλινο. (εικ. 16)

Στις κατά μήκος και πλάτος τραβέρσες του καθίσματος είναι πλεγμένα σχοινί ή λωρίδες δέματος. Πραιρετική είναι η χρήση μαζίλαριο. Πιθανή συνδεσμολογία των στοιχείων είναι τα εμφανές και κρυψό μόρσο, σφήνες και μπχανικά μέδα (καρφιά). Ο διφρος, ως πτυσσόμενη κατασκευή, ανάγει τις ρίζες του στην Αιγαίνη χαρακτηριστικό παραδείγμα αποτελεί ο διφρος οκλαδίου. Στο κέντρο της χιαστή διάταξης των ξύλινων ποδιών υπάρχει μεταλλικό περίορα για να πτύσσεται. Τα πόδια καταλήγουν σε οπίές ελαφιού ή αλόγου στραμμένα προς τα έδα (εικ. 16). Την καθιστική επιφάνεια του διφρου ποτεβούτηση δέρμα ή ψάφαμα. Άλλος τύπος πτυσσόμενου διφρου πιο ασυνήθιστος, είναι με λεοντοπόδαρα στραμμένα προς τα μέσα.

Για τις κατασκευές «κλίνες» - «ανάκλιντρα» ο Ομηρος αναφέρει τις λέξεις ευνή, κοίτη, και κοίτη, λέχος, λέκτρων, δέμινοις και για τα στρωδίδια (ενεύναια), χλαιναι, τάπης και ρήγος, κώας.¹²

Λεπτοπομπέρις για την κατασκευή, την διακόπτη, την προέλευση των κλινών δίνουν τα αρχαία κείμενα. «έκοψα της πυκνόφυλλης ελιάς την φουντά τότες/ και με τον κορμό κλαδεύοντας τον πελεκυ άπο τη ρίζα μ' ένα σκεπαρι τεχνικά, στη στάρη ιουνοντά τον/ κι έφτιασα τα κλινοπόδαρα, τρυπώντας με τρυπώντα. Κι εκείθε τότες αρχίσα να φτιάνω το κρεβάτι/ πλουμιζόντας το μόλαμα και ελεφαντόδοντο και αστήμι/ και μέσα κόκκινο λουρι βαδιού λαμπρό τεντύωνω»¹³.

Ο Φανίας ο περιπατητικός αναφέρει: «του έστειλε δε προσέτι και κλίνη με αργυρούς πόδας»¹⁴.

Στον ελληνικό χώρο η κλίνη χρησιμοποιείται για ύπνο, ζεκουράση, γευματισμό και ποτεβούτη το βασικό έπιπλο για τα συμπόσια όπου μια κλίνη φιλοξενούσε συγχρόνως δύο με τρία άτομα. Στους ανδρώντες (δωματία ανδρών), η τυπική διάταξη για το συμπόσιο είναι από τρία έως εννέα ανάκλιντρα, με ένα δύο τραπέζια εμπρός τους και λυχνοστάτες με τρία ψωμόφορα ποδιά για να φωτίζουν σε κάθε γωνία.

Αναλύοντας την μορφολογία των κλινών, τις ομαδοποιούμε στις εξής κατηγορίες:

- 1) κλίνες με ορθογωνικά πόδια με πλούσιο διακόπτη (εικ. 11)
- 2) κλίνες με ψωμόφορα ποδιά.
- 3) κλίνες με συνδυασμό ψωμόφορων και τορνευτών ποδιών.
- 4) κλίνες με τορνευτά πόδια και κω-

νικές απολήξεις.

5) κλίνες με τορνευτά πόδια, με ωσειδή κεφαλή και δακτυλίους στο πάνω μέρος.

6) κλίνες με συνδυασμό τορνευτών και κυρτών ποδών ορθογωνικής διατομής (εικ. 12).

7) κλίνες με κυρτά πόδια ορθογωνικής διατομής.

Τα πόδια και τα πλαίσια ήταν βαμμένα η στολισμένα με ενθέτη διακοσμητικά στοιχεία (φοίνικες, μαιδανόρι, έλικες κ.ά.) από πετράδια ή μέταλλα ή ελεφαντόδοντο. Η οριζόντια χρηστική επιφάνεια της κλίνης άποτελείτο αλλού από σχοινί ή λωρίδες δερμάτων πλεγμένες μεταξύ των πλαισίων και άλλοτε από δέρμα που ήταν δεμένο στα πλαίσια με σχοινί ή λωρίδες δερμάτινες. Επάνω της ήταν τοποθετημένα στρώματα, μαξιλάρια και κλινοσκεπάσματα για τα οποία ο Αθήναιος αναφέρει ότι: «Ο Ομήρος δε οιδιόδαυμαστος λέγει τι τα μεν κατύτερα των στρωμάτων είναι λινά, λεια και ομαλά, ήτοι λευκά και άβαρα ή μη πολύχρωμα, τα δε ολόγυρα στρωμάνενα είναι τάπητες ωραίοι πορφυρού χρώματος».¹⁸

Διακοσμητικά μοτίβα κλίνοσκεπάσμάτων φαίνονται στην εικόνα 11, 12

Το τραπέζι παρουσιάζει λιγότερους τύπους από τα καθίσματα και τις κλίνες με εξ ίσου πλούσιο μορφολογικό ενδιαφέρον.

Η χρηστική, επίπεδη επιφάνεια, είναι κατασκευασμένη από έγκλιο, μικρή σε εμβαδόν (ακόμη δεν έχει εμφανιστεί το μεγάλο τραπέζι φαγητού), με φορείς στηρίξεων τρία ή τέσσερα πόδια από έγκλιο ή ορειχάλιο. Όσον αφορά το ύψος των τραπεζών αναγνωρίζονται:

α) ο τημόρια, ύψους 45-55 εκ. περίπου. Αυτά όταν δεν χρησιμοποιούνται ποτέ θυμόνται κάτιο πάνω την ανάκλιντρα (εικ. 11). Η χρηστική επιφάνεια είναι κυκλική ή ορθογωνία.
β) η υψηλά με ύψος 65-75 εκ. περίπου. Η χρηστική επιφάνεια είναι κυκλική. Με γνώμωνα τη μορφολογία των ποδών τα μορφοποιούμε στις εξής κατηγορίες:

1) ορθογωνίας διατομής με ελαφρά απόλιτη προς τα έξω, στο κάτω μέρος,

2) ορθογωνίας διατομής κυρτά.

3) κάθετα ζωύμορφα, με απόληξη πόδι λεονταριού ζύλινο ή ορειχάλινο.

4) κυρτά ζωύμορφα με απόληξη πόδι ελαφιού (εικ. 19)

5) κυρτά ζωύμορφα με κεφαλή κύκνου (σπάνιος τύπος από τις περιοχές της Αιγαίντου).

Μερικά τραπέζια, για καλύτερη στήριξη έφεραν κάτω από την χρηστική

οριζόντια επιφάνεια συμπληρωματικές κατά μήκος και κατά πλάτος τραβέρσες που τα καθιστούσαν πιο στερεά. Πολλές φορές για κάποιο υποκριτικό ρόλο μιμού συνέβαιναν επάνω, όπως δείχνουν αναπαραστάσεις (εικ. 13).

Χαρακτηριστική είναι η στιγμή που ο Κλεισθένης παρέθεσε δείπον σε δύο υποψήφιους γαμβρούς, για την κόρη του Αγαριπτή, τους Μεγάλη και Ιπποκλείδη. Ο δεύτερος σε στιγμή ευθυμίας, έκανε φιγούρες χορευτικές (αθηναϊκές και σπαρτιατίκες) πάνω στα τραπέζια με το κεφάλι κάτω και τα πόδια ψηλά.¹⁹

Το αποθηκευτικό έπιπλο κασσέλα ή σεντούκι (εικ. 14 α,β), υπήρχε σε όλα τα σπίτια. Η χρηστική του ιδιότητα περιορίζεται στην αποθήκευση ενδυμάτων, κλινοσκεπάσματων (μεγάλες κασσέλες, σανδαλίων ((σαμβαλού(χην), καθιστικό, για να κάθονται οι πελάτες και να προβάρουν τα υποδήματα, κατασκευής πάγκου-θήριων κοντά στη θύρα, για να προβάλλονται τα υποδήματα.

Ο Ηρώνδας²⁰ πειριγράφει με πολύ γλαυφύρο τρόπο κατάσταση υποδηματοποιού όπου αναφέρονται και ειδικές κατασκευές (ραφήσεις - ντουλάπια με πόρτες) που ήταν ταξινομένα τα υποδήματα, ειδικές κασσέλες, σανδαλίων ((σαμβαλού(χην), καθιστικό, για να κάθονται οι πελάτες και να προβάρουν τα υποδήματα, κατασκευής πάγκου-θήριων κοντά στη θύρα, για να προβάλλονται τα υποδήματα.

Υλικά

Βασικό υλικό κατασκευής των επίπλων των αρχαίων Ελλήνων υπήρχε το έγκλιο που βρισκόταν αόφοτο στις περιοχές όπου ζύρων. Ακόμη εισαγωγή έμειλες γινόταν από την Συρία και Αφρική (έβενος). Από το δενδρό χρησιμοποιούσαν τον κορμό, τα κεντρικά κλαδιά και τους κλώνους. Όσον αφορά την κατεργασία του έγκλιου, μετά την αποφύλασση ο κορμός άλλως σχίζεται με την βοήθεια σφρυγών (λίθινες αρχικές και κατόπιν μεταλλικές ή πελέκατα με την βοήθεια τεσουκώνων και σκεπαριών, ή ακόμα πριονίζεται με την βοήθεια λειαντικού λίθου και άμμου καθώς και της πλάνης. Η έμειλα που χρησιμοποιήθηκε προερχόταν από ακακιά, κυπαρισσί, ελιά, αιφενδόνι, καρυδιά, κέδρος, πεύκο, πυεξάρι, καστανιά, δεσποτάκι (βουσμελία), ούδα (ψυγός), καραγάτα (πλεάρε), πλατάνι, λυγαριά (αγνός) και πολλά άλλα.

Σημειώσεις

1. Άννα Ράμου-Χαφιδάου, Από τη φυλετική κονιωνία στην πολιτική, Αθήνα 1982, σ. 13-14.

2. Θεοχάρης, Ι.Ε.Ε., Τ.Α. σ. 66, Νεολιθική Ελλάς σ. 65.

3. Στον πρωτοκυλαδιτικό πολιτισμό φαίνεται η συνέχεια της αρχιτεκτονικής πλαστικής, κεραμικής του Διμήνου.

4. Ερειπώνες πλέτη του καβοτάρη, φράγκος, μπράτος του καβοτάρου.

5. Από τον ίδιο αεισού και τα πελώρια πολυρροϊκά κώματα καταστράφηκαν και τα κρητικά ανακτόρα.

6. Η συνδεσμολογία του μόρφου και πολλών άλλων έμμονδουσών είναι γνωστή από την αρχαία Αιγύπτια -Ιστορία του επιλογή στην Δύση- Φύλλις Οσούτη, σ. 6.

7. Ο ύψος των μεσογειακών φύλλων αυτής της περιόδου κυμαίνεται μεταξύ 150 και 165 εκ. -Αρχαιοτήτες της Θράκης-, σ. 19 Σαρινάτος.

8. Archaeologia Hellenica, σ. 1.

Το έπιπλο στον εμπορικό χώρο

Μερικές ιδιομορφίες παρουσιάζουν οι κατασκευές - έπιπλο στους χώρους εργασίας σε σχέση με αυτά της κατοικίας. Μορφολογικά, δεν διαθέτουν την αιωνιότητα ποιότητά των προγονούμενων, είναι ογκώδη και προσαρμοδοτούν στη φύση της εργασίας. Ποικιλά στις κατασκευές των πάγκων εμφανίζεται στις αγορές και στις εμποροπανηγυρίες όπου συντελούνται οι εμπορικές συναλλαγές (εικ. 15α, β). Χαρακτηριστικά στην εποχή του Περικλή, στο

9. Οδύσσεια, Τ. 55-58.
 10. Αθηναιοί -Δειπνοσοφισταί- τ. Β. 506, σ. 138.
 11. Οδύσσεια, Κ. 314-315.
 12. Archæologia Homericæ, σ. 1.
 13. Οδύσσεια, Ψ. 187-201.
 14. Αθηναιοί -Δειπνοσοφισταί- τ. Γ., 31, σ. 226.
 15. ΤΟΜΟΣ Η' 1890 σ. 224.
 16. Σχέλετος εγχρωμός αναφορά του Ηρόδουτος Ιστορία της Αρχ. Ελλάδος, σ. 171.
 17. Οδύσσεια, Α.440.
 18. Archæologia Homericæ, σ. 1.
 19. Τ. Α. Μήλινη. Τα εμπορευματολογικά μουσεία, σ. 16.
 20. P.Faucheré, Δημόσιος και ιδιωτικός βιος των ορχών Ελλήνων, σ. 167, 170.
 21. Ηρινός, Επτά μυμανθί — Σκύτεις, σ. 28-37.

Εγκαρδίστηκαν σε όσους βοήθησαν για την αποζημίωση του αρένου, ειδικά στην Μαρίατα Συμιοπούλου για μεταφοράς γαλλικών κειμένων, του Γεράσιμου Λεβέδη για μεταφοράς γερμανικών κειμένων και τη διεύθυνση της εταιρίας επιλύνων Σαρήδη, που με την οδική της επέτρεψε τη μελέτη και φωτογράφιση των αντηγράφων. Ήταν ένα μεγάλο ευρές αξειδίου στους πρωτεύοτες μελετητές - κατασκευαστές των αντηγράφων Εκελεύρου - Σωάνα Σαρήδη, T.H. Robsjohn - Gibbins και C. Pullin.

Βιβλιογραφία

- Ο δημόσιος και ιδιωτικός βιος των αρχαίων Ελλήνων. R. FLACELIERE, 1959.
- Ιστορία της Αρχαίου Ελλάδος. J.B. BURY και H. MORSE, Αθήνα 1971.
- L. HOMMÉ, RENE MENAND και CLAUDE SAUVAGEOT, Παρίσιο 1950.
- ARCHAEOLOGICA HOMERICΑ, SIEGFRIED LAGER, GOTTINGEN, 1968.
- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ Έκδοτική Αθηνών, τόμοι Α.Β.Γ. Δ. Αθήνα 1971.
- Τα εμπορευματοκομικά Μουσεία. Ι. ΑΘ. ΜΗΛΙΩΤΗ, Αθήνα 1956.
- Ο Πλάτων και η Τέχνη. ΜΑΝΩΝ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ, Αθήνα 1984.
- World Furniture, έκδοση της HELENA HAWTHORN, Ανδονίνι 1965.
- Furniture of Classical Greece. T. H. ROBJSOHN — GIBBINGS και C. PULLIN, Νέα Υόρκη 1963.
- Athenian red figure Vases. — the Archaic Period. JOHN BOARDMAN.
- Athenian black figure Vases. JOHN BOARDMAN.
- Tausend Jahre Griechische Vasenkunst. PAOLO ENRICO ARIAS και MAX HIRMER Μόναχο 1920.
- Αρχαιότητες της Θήρας. ΣΠΥΡΟΥ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ, Αθήνα 1979.
- Από τη φαλακρή κονσάνια στη πολιτική. ANNAS RAMÖY — XAURÓDIO, Αθήνα 1982.
- Κοινωνική ιστορία της Αρχαίας Αθήνας. LORNA HARDWICK (Open University), Αθήνα 1985.
- Βεργίνα, ΜΑΝΩΝ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ, Αθήνα 1984.
- Αρχαία ελληνική τέχνη. TZON ΜΠΟΡΙΔΑΝΟΥ, Αθήνα 1980.
- Ιστορία του επιπλού στη Δισού, ΦΥΛΛΙΣ Β. ΟΟΥΤΣ, Ανδονίνι 1979.
- ΑΘΗΝΑΙΟΙ -Δειπνοσοφισταί- Αρχαίο κείμενο -επιτροποφορά- σχολιο 2.1. ΑΠΕΙΔΑΗ, Αθήνα 1949.
- ΗΡΩΠΟΔΟΣ. Επτά μυμανθί, αρχαίο κείμενο, μετάφραση Σ. ΚΑΚΩΗ και Σ. ΚΟΥΜΑΝΙΔΗ.
- Πλάτων Συμποίου - Κριτής (αρχαίο κείμενο, Εισαγωγή - μετάφραση - σχολιο των Β. ΔΕΔΟΥΣΗ και Γ. ΚΩΡΑΔΟΥ).
- Ομήρου Οδύσσεια ζεύγιση GUILIELMI DIN-DORFIL, Αθήνα 1912.
- Ομήρου Ιλιάδα, αρχαίο κείμενο, σχολιο από τον Γ. ΜΙΣΤΡΙΩΤΗ, Αθήνα 1895.
- Θεοκρίτου -Ειδουλλα- αρχαίο κείμενο (ειδογνωμ., μετάφραση, σχολιο) του Α. ΦΩΤΙΑΔΗ.

Οι εργασίες της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής κατά το 1987

Συνεχίζοντας την παρουσίαση των Ξένων Αρχαιολογικών Σχολών, δημοσιεύουμε σήμερα τα πεπραγμένα της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής

Εδώ και εκατό χρόνια, μια ομάδα Αγγλών επιπτομών συρράνεια, μέτα από πρόσκληση του πρύγκηπα της Ουαλίας (μετεπειτα θασιλά Εδουάρδου Ζ') τη Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή της Αθήνας. Το 1886 ήρθαν οι πρώτοι μαθητές εδώ. Το δε 1908 δημιουργήθηκε και τμήμα βαζανώντων ερευνών και δημοπρίεσων. Το οικήμα της Σχολής οικοδομήθηκε σε χώρο που παραχώρησε η Ελληνική κυβερνηση, στους προποδείς του Λυκαΐτηππου (οδός Σουδίδας 52) σύμφωνα με σχέδιο του αρχιτέκτονα και μετέπειτα πρωτο της διευθυντή F.C. Penrose. Αρχική η σχολή περιλάμβανε βιβλιοθήκη, αίθουσες συνεδριάσεων (απειρινή οικία του Διευθυντή) και γραφεία. Η συγχρόνη ομρή μορφή της Σχολής είναι πολύ πιο επιβλητική. Χτίστηκε επέκταση για να στεγανώσουν και άλλες, νέες δραστηριότητες, όπως αίθουσες χαρτογραφίας, φωτογραφικό αρχείο, εργαστήριο αρχαιομετρίας (δωρεά Fitch), επεκτάση της βιβλιοθήκης που σημερα οριθμεί 80.000 τεύχη.

Με την επέκταση των δραστηριοτήτων της Σχολής, αυξήθηκε φυσικά και το πρωσόπιο της, που εκτός από το διευθυντή περιλαμβάνει τον Υποδιευθυντή, το Διευθυντή του Εργαστηρίου Ερευνών και τους διοικητικούς βοηθούς καθώς και το πρωστικό της διοικητικό προσωπικό.

Οι δημοσιεύσεις. Σε ετήσια βάση διέδιξτο το Annual of the British School at Athens (BSA) του οποίου το πρώτη μεγάλη ανασκαφή της Σχολής πραγματοποιήσει το 1890-1893 ο τότε διευθυντής της E.A. Gardiner, στη Μεγαλύπολη της Αρκαδίας, όπου αποκαλύφθηκαν το

το πρώτο τεύχος είναι του 1886. Σ αυτό δημοσιεύονται τα πορισμάτα των ερευνών που γίνονται στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της Σχολής. Σε σειρά Supplementary Volumes (Συμπληρωματικών τόμων) περιεχονται οι κυριότερες ανασκαφές, καθώς και μονογραφίες. Κάθε χρόνο δε, σε Γενική εκθέση αναφέρονται τα πεπραγμένα της Σχολής κατά το προηγούμενο έτος καθώς και τα ονόματα των Μαθητών και Συνεργατών της που είχαν έρθει στην Ελλάδα και περιγράφεται η εξέλιξη της βιβλιοθήκης.

Το ανασκαφικό έργο της Σχολής

Το ανασκαφικό της έργο άρχισε η Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή από

τον πρώτο χρόνο κιώλας της ιδρυσής της, όταν ο Penrose δύσκευε στο ναό του Ολυμπίου Διός. Πανω από εκατό τοποθεσίες έχουν ανασκαφεί από αρχαιολόγους της ΑΑΣ μέσα στα χρόνια αυτά σε συνεργασία με την Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία και τις άλλες ξένες σχολές.

Με εξαιρεση τις εργασίες στην Κνωσό, και σε μικρότερο βαθμό στη Σπαρτή, η ΑΑΣ δεν διενεργεί μακρόχρονες ανασκαφές σε ένα μέρος, πάρα προσπαθεί να ανασκαπεῖ, να συντηρεῖ και να δημοσιεύει σχεδόν ταυτόχρονα το υλικό.